

Vpliv koronavirusa COVID-19 na področju pravosodja

Koronavirus je povzročil krizo, ki se ne ustavlja na mejah in vpliva na vsa področja našega življenja. Evropsko pravosodje pri tem ni izjema.

Namen te strani je ponuditi pregled ukrepov, sprejetih v Evropski uniji v zvezi s pandemijo COVID-19, ki vplivajo na sodstvo, nacionalne organe in delavce v pravni stroki, pa tudi na podjetja in državljane.

Razmere se hitro spreminjajo, informacije o tej temi pa se še razvijajo, zato se bo ta stran redno posodabljala, da bo odražala nove razmere.

Svet Evrope je prav tako postavil spletno stran o nacionalnih ukrepih na področju pravosodja v zvezi s pandemijo COVID-19. Na voljo je [tukaj](#).

1. Civilno pravo

EPM (v civilnih in gospodarskih zadevah)

V nekaterih primerih morajo državljani in podjetja v čezmejnem primeru sprejeti postopkovne ukrepe, vendar jim je to onemogočeno zaradi nujnih ukrepov, ki jih je država članica EU sprejela za omejitev širjenja COVID-19. Rezultat teh ukrepov so lahko:

- popolna ali delna ukinitvev dela sodišč in organov, ki bi jih morda potrebovali državljani in podjetja,
- začasna nezmožnost pridobitve pravne pomoči,
- težave pri dostopu do informacij, ki jih običajno zagotovijo pristojni organi,
- druga praktična vprašanja, na primer zamude pri izvršitvi sodne odločbe v čezmejnem kontekstu ali vročitvi sodnega pisanja,
- začasne prilagoditve v smislu komuniciranja z javnostjo (po elektronski pošti, po telefonu ali po pošti).

Spodnja tabela vsebuje pregled informacij, ki so jih poslale kontaktne točke Evropske pravosodne mreže v zvezi z začasnimi ukrepi, sprejetimi v državah članicah EU.

Primerjalna tabela – Vpliv COVID-19 na pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah

Dodatne informacije so na voljo na spletnih straneh ministrstva za pravosodje zadevne države članice.

VPLIV PANDEMIJE COVID-19 NA ROKE

Posebni ukrepi, ki so jih sprejele države članice, ne vplivajo neposredno na roke, določene v zakonodaji EU o civilnih in gospodarskih zadevah.

Večina rokov, ki jih ureja pravo EU, nima neposrednih posledic, če se iztečejo [1], njihovo prenehanje pa v večini primerov nima nikakršnih neposrednih posledic za organe, sodišča in državljane, razen tega, da povzroči morebitne zamude.

Instrumenti EU, ki določajo roke, lahko v številnih drugih primerih tudi določajo izjeme v primeru izjemnih okoliščin [2], ko je delovanje organov ali sodišč resno ovirano ali celo obstane, kar bi lahko zajelo trenutne izredne razmere.

Vendar lahko iztek drugih rokov, ki jih določajo instrumenti EU, državljanom ali sodiščem odvzame možnost, da sprejmejo postopkovne ukrepe, kot so pritožbe zoper odločbo, kar ima nepopravljive posledice v sodnem postopku [3], brez možnosti podaljšanja ali odstopanja, določenega v zadevnem instrumentu EU. V takih primerih ni mogoče že na začetku domnevati, da okoliščine, ki so posledica te krize, upravičujejo odstopanje od veljavnega prava Unije glede rokov. Hkrati je jasno, da je kriza zaradi COVID-19 povzročila izredne razmere, ki prinašajo velike izzive za državljane in organe, in lahko ustvarja razmere, v katerih je spoštovanje obveznosti iz prava Unije začasno nemogoče ali pa je pretirano oteženo.

Zato bi moralo biti ohranjanje **učinkovitega dostopa do sodnega varstva** pomembno merilo pri ocenjevanju:

- ali se je rok iztekel,
- katere postopkovne posledice lahko nastanejo zaradi njegovega izteka.

Splošne omejitve glede družbenega življenja, ki vplivajo na sodišča, pa tudi na poštne storitve, možnost posvetovanja z odvetnikom in pripravo sodnih vlog, bi lahko na primer ogrozile dostop državljanov do sodnega varstva. Zato je lahko, odvisno od posebnih okoliščin, upravičeno, da se pri procesnih rokih ne upošteva čas trajanja sedanje krize. Glede na razmere tu lahko prihaja do razlik: če sodišča redno delujejo v zvezi z nujnimi zadevami na področju družinskega prava, ker gre za prednostno področje, je mogoče vztrajati pri nespremenjenih rokih.

Pri takšni oceni je lahko pomembna izhodiščna točka odločitev države članice o zadržanju rokov v skladu z nacionalno zakonodajo (čeprav to neposredno ne vpliva na roke, določene s pravom EU), da se prouči, ali je učinkovit dostop do sodnega varstva oviran v takšnem obsegu, da bi bilo zadržanje rokov upravičeno tudi za roke, določene s pravom EU.

[1] Zlasti kar zadeva sodelovanje med organi ali sodišči, na primer roke iz člena 6 [Uredbe št. 1393/2007](#) za potrditev prejema s strani organa za sprejem ali člena 13(4) [Direktive 2002/08](#) o pravni pomoči.

[2] Glej člen 11(3) [uredbe Bruselj IIa](#) ali člen 18 [uredbe o evropskem nalogu za zamrznitev bančnih računov](#).

[3] Glej na primer člen 15(5) [uredbe Bruselj IIa](#), ki določa šesttedenski rok, v katerem lahko drugo sodišče prevzame pristojnost, sicer sodišče, ki je prvo začelo postopek, še naprej izvaja pristojnost; člen 6 [uredbe o vročanju pisanj](#), ki določa enotedenski rok, v katerem lahko prejemnik zavrne vročitev pisanja, in člen 19(2) [uredbe o preživninskih obveznostih](#), ki določa 45-dnevni rok za vložitev zahteve za proučitev odločbe o preživnini itd.

Insolvenčno pravo

Pandemija COVID-19 je z zaprtjem obsežnih delov gospodarstva povzročila drastično zmanjšanje denarnih tokov v podjetjih in nevarnost množične insolventnosti. Spodnja tabela vsebuje pregled ukrepov, ki so jih države članice sprejele za obvladovanje teh razmer in za preprečitev insolventnosti sicer preživetja sposobnih podjetij zaradi tega začasnega šoka. Ti ukrepi se lahko nanašajo na:

- materialno insolvenčno pravo, vključno z odlogom plačila dajatve (za dolžnike) in možnostjo (za upnike) vložitev predloga za začetek postopka v primeru insolventnosti ali moratorije na izvrševanje terjatev ali prenehanje pogodb,
- postopkovno insolvenčno pravo v zvezi s prekinitvijo sodnih postopkov, časovnih obdobij in različnih vrst rokov ter
- dodatne ukrepe, neposredno ali posredno povezane z insolventnostjo podjetij, vključno s širšimi ukrepi, ki podjetnikom pomagajo pri premagovanju gospodarskih težav zaradi pandemije COVID-19, če so tako navedle države članice.

Primerjalna tabela ukrepov v zvezi z insolventnostjo v državah članicah po COVID-19

2. Kazensko pravo

EPM (v kazenskih zadevah)

Številne države članice so uvedle stroge omejitve, da bi preprečile širjenje koronavirusa. To vpliva tudi na pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah in na uporabo instrumentov EU.

Sekretariat Evropske pravosodne mreže zbira informacije o mednarodnem sodelovanju v kazenskih zadevah in jih daje na voljo v [posebnem razdelku COVID-19](#) na [spletni strani Evropske pravosodne mreže](#). Dostop do nekaterih informacij je omejen, zato se z zahtevo po tovrstnih podrobnostih obrnite na svojo nacionalno kontaktno točko ali na sekretariat Evropske pravosodne mreže.

Usklajevalna skupina za ENP

Kriza zaradi COVID-19 neposredno vpliva na pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah, kot so postopki na podlagi evropskega naloga za prijetje (ENP).

V času sedanje krize je potrebno hitro in učinkovito komuniciranje med državami članicami v občutljivih postopkih predaje. V zvezi s tem je Komisija v tesnem sodelovanju z Eurojustom, Evropsko pravosodno mrežo (v kazenskih zadevah) in generalnim sekretariatom Sveta ustanovila usklajevalno skupino za evropski nalog za prijetje. Skupina je lahko koristna tudi v drugih primerih, ko je potrebna hitra izmenjava med državami članicami, na primer kot odziv na sodbe Sodišča Evropske unije, ki neposredno vplivajo na nemoteno delovanje ENP.

Procesne pravice osumljencev in obdolžencev

Izbruh COVID-19 vpliva tudi na uveljavljanje procesnih pravic osumljencev in obdolžencev. Neposredno komuniciranje z odvetniki, tolmači ali tretjimi osebami (medtem ko je osumljencem ali obdolžencem odvzeta prostost) je oteženo.

Spodbuja se uporaba avdio- in videokonferenc ali drugih orodij za komuniciranje na daljavo. Poleg tega je treba sprejeti varnostne ukrepe, kot je zaščitno steklo na policijskih postajah ali v centrih za pridržanje, da se omogoči uresničevanje pravice do dostopa do odvetnika ali pravice do tolmača.

Tudi v obdobju COVID-19 je treba spoštovati procesne pravice osumljencev in obdolžencev, da se zagotovi pravičen postopek. Omejena odstopanja, ki jih določajo direktive, morajo pristojni organi, če obstajajo nujne zahteve, razlagati ozko in se ne smejo uporabljati v velikem obsegu.

Žrtve kaznivih dejanj – podpora in zaščita v času pandemije COVID-19

V skladu z [direktivo o pravicah žrtev](#) morajo države članice zagotoviti, da imajo vse žrtve kaznivih dejanj dostop do splošnih in specializiranih podpornih storitev, ki so zaupne, brezplačne in ustrezajo potrebam žrtev. Dostop do podpore in zaščite, ki ustreza posebnim potrebam žrtev, bi jim moral biti na voljo v vseh okoliščinah, tudi v posebnih razmerah, ki vladajo v času pandemije COVID-19.

- [Zaščita in podpora žrtev zločinov med pandemijo COVID-19](#)
- [Izbor dobrih praks držav članic – zaščita in podpora žrtev zločinov med pandemijo COVID-19](#)

Žrtve nasilja v družini

Položaj žrtev nasilja v družini je še posebej težak zaradi omejevanja socialnih stikov in osamitve v obdobjih omejitve gibanja. Osebe z nasilnimi partnerji in otroci z nasilnimi starši so po eni strani bolj izpostavljeni prisilnemu nadzoru, nasilju in zanemarjanju, po drugi strani pa je njihov dostop do podpore in zaščite bolj omejen kot prej.

Države članice se spodbuja, naj v okviru **nacionalnih shem za nujno ukrepanje zaradi COVID-19** sprejmejo posebne ukrepe za podporo in zaščito za žrtve nasilja v družini. Zlasti je treba zagotoviti učinkovit dostop do podpornih storitev na spletu in zunaj njega, vključno s psihološko pomočjo in drugimi socialnimi storitvami. Žrtve nasilja v družini bi morale imeti zlasti dostop do zavetišč, psihološke pomoči, pomoči po travmatski izkušnji in svetovanja. Nacionalni izvršilni organi bi morali biti prav tako posebej pozorni na zabeležene in nove primere nasilja v družini. Poleg tega je bistvenega pomena, da se zagotovi fizična zaščita žrtev.

[Posebne spletne strani portala e-pravosodje](#) ponujajo splošne informacije o organizaciji podpore žrtvam in njihove zaščite v posameznih državah članicah.

Več akterjev (vključno z agencijami EU in podpornimi organizacijami) zagotavlja praktične informacije o tem, kako zagotoviti podporo žrtvam in njihovo zaščito med pandemijo COVID-19:

- Informacije o najbližjih podpornih storitvah za žrtve nasilja v družini so na voljo [tukaj](#) (pripravila evropska mreža proti nasilju nad ženskami, *Women Against Violence Europe*).
- Informacije o dežurnih telefonskih številkah za klic v sili za ženske so na voljo [tukaj](#) (pripravil Evropski inštitut za enakost spolov).
- Informacije o tem, kako vzpostaviti in nuditi pomoč in svetovanje na daljavo za žrtve nasilja v družini, so na voljo na [spletišču mreže nacionalnih organizacij za podporo žrtvam](#) *Victim Support Europe*.
- [Agencija za temeljne pravice](#) je izdala bilten o posledicah pandemije COVID-19 na področju temeljnih pravic. Vključuje primere dobrih praks iz več držav članic, kako zagotoviti podporo in zaščito za žrtve nasilja v družini.
- [Svetovna zdravstvena organizacija](#) je prav tako pripravila vrsto nasvetov o tem, kako podpreti in zaščititi žrtve nasilja v družini med pandemijo.

Žrtve kibernetkega kriminala

Europol navaja, da pandemija COVID-19 [prinaša nove priložnosti za storilce kaznivih dejanj, da zlorabijo strahove državljanov in njihove delovne pogoje](#). Število kibernetških napadov je veliko in naj bi se še povečalo. Ker več ljudi dela od doma, so se [možnosti, da storilci kaznivih dejanj v kibernetnem prostoru izkoristijo priložnosti in ranljivosti](#), bistveno povečale.

Europol je pripravil [nasvete za preprečevanje in ozaveščanje](#), ki bodo splošni javnosti pomagali pri skrbi za kibernetško varnost. V sedanjem času povečanih tveganj je še zlasti pomembno, da se uporabi starševski nadzor za zaščito spletne dejavnosti otroka, elektronske naprave zavaruje z gesli, PIN-kodo ali biometričnimi podatki in nakupuje pri zanesljivih spletnih prodajalcih (po preverjanju njihovih ocen).

Več informacij o skrbi za varnost na spletu je na voljo [tukaj](#).

Žrtve kaznivih dejanj iz sovraštva

Agencija za temeljne pravice poroča, da se je v večini držav članic EU povečalo število primerov **rasizma, ksenofobije in nestrpnosti**, uperjenih v nekatere nacionalne ali etnične skupnosti, ki so povezane s pandemijo COVID-19.

Prizadevanja držav članic v zvezi z žrtvami kaznivih dejanj iz sovraštva bi morala biti usmerjena v spodbujanje prijavljanja kaznivih dejanj iz sovraštva, izboljšanje preiskav točnih razlogov za pristranskost in zagotavljanje podpore tem žrtvam.

Razmere v zaporih

Zaradi izbruha COVID-19 so nacionalne uprave zaporov pod pritiskom, da omejijo vpliv virusa v zaprtem in ranljivem zaporniškem okolju. Ukrepi za preprečevanje širjenja virusa med drugim zajemajo začasno prekinitve vseh družinskih obiskov in dejavnosti, ki vključujejo zunanje osebe, kot so športni treningi in poklicno usposabljanje.

Tako osebje kot zaporniki so zaskrbljeni zaradi svojega zdravja. Zaporniki trpijo zaradi pomanjkanja dejavnosti in obiskov, zato je ohranjanje motivacije zaposlenih in preprečevanje izgredev med zaporniki izziv.

Zlasti države članice, v katerih vlada visoka stopnja prenatrpanosti zaporov, morajo sprejeti težke odločitve o morebitnem predčasnem odpustu.

Večina držav članic je odložila tudi vse fizične premestitve zapornikov v skladu z Okvirnim sklepom Sveta 2008/909/PNZ z dne 27. novembra 2008.

Komisija želi s spodbujanjem izmenjave informacij in najboljših praks podpreti države članice pri obvladovanju razmer v zaporih.

V ta namen je spodaj naveden seznam uporabnih spletišč s podatki o vprašanju COVID-19 v zaporih po posameznih državah članicah EU:

Evropska organizacija za zaporne in prevzgojne zavode, ki se sofinancira v okviru programa Evropske komisije za pravosodje, ima posebno spletno stran o ukrepih v evropskih zaporih v luči krize COVID-19.

Konec marca 2020 je Evropska organizacija za zaporne in prevzgojne zavode organizirala dopisno skupino, ki združuje strokovnjake (trenutno šteje 84 strokovnjakov) in dnevno izmenjuje informacije o vseh prejetih odgovorih in vprašanjih.

Dnevno posodobljene informacije so na voljo tudi na njihovi spletni strani.

Odbor Sveta Evrope za preprečevanje mučenja in nehumanega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja je objavil izjavo o načelih v zvezi z zdravljenjem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, v kontekstu pandemije COVID-19.

Svet za penološko sodelovanje, ki deluje kot delovna skupina v okviru Sveta Evrope, je objavil izjavo o COVID-19 v angleščini in francoščini.

Več informacij v zvezi s COVID-19, zapori in pogojnim odpustom je na voljo na spletni strani **Sveta Evrope**, vključno z najnovejšo statistiko *Statistiques Penales Annuelles du Conseil de l'Europe (SPACE)* za leto 2019.

Inovativni zaporniški sistemi IPS (Innovative Prison Systems) so izdali osnovni vodnik za odločevalce o svetovnih praksah in priporočilih z naslovom *COVID-19 Pandemic Response Fighting the invisible threat in prisons (Joana Apóstolo, Rita Martins in Pedro das Neves)*.

Pododbor ZN za preprečevanje mučenja:

Na svoji zadnji februarški seji je pododbor izdal nasvete o tem vprašanju za državne preventivne mehanizme.

Pododbor ZN za preprečevanje mučenja je 30. marca 2020 izdal podrobne nasvete o vrsti ukrepov, ki bi jih morali sprejeti vlade in neodvisni nadzorni organi, da se zaščijo osebe, ki jim je bila med pandemijo COVID-19 odvzeta prostost.

Združenje za preprečevanje mučenja (APT) je objavilo informacijsko vozlišče, na katerem so zbrani in sistematizirani podatki o odvzemu prostosti v kontekstu COVID-19.

Organizacija za mednarodno reformo kazenskega prava **Penal Reform International** je objavila informativni povzetek Koronaviru s: zdravstveno varstvo in človekove pravice zapornikov (*Coronavirus: Healthcare and human rights of people in prison*)

Mreža evropskih nevladnih organizacij za spremljanje razmer v zaporih **European Prison Observatory (EPO)**, ki jo od leta 2012 koordinira zveza Antigona, je zbrala informacije o tem, kako evropske države ravna v zvezi z virusom, med drugim v poročilu „COVID-19: kaj se dogaja v evropskih zaporih?“ (*COVID-19: what is happening in European prisons?*) in na interaktivnem zemljevidu s kratkimi informacijami za vsako državo članico.

Regionalni urad Svetovne zdravstvene organizacije za Evropo je objavil [☞](#) začasne smernice za ravnanje v zaporih in drugih krajih za pridržanje v kontekstu COVID-19.

Komisar za človekove pravice Sveta Evrope je podal izjavo v zvezi s [☞](#) pandemijo COVID-19: Potrebni nujni ukrepi za zaščito pravic zapornikov v Evropi (*Urgent steps are needed to protect the rights of prisoners in Europe*).

Pogojni odpust

Izbruh bolezni COVID-19 vpliva tudi na delovanje pogojnega odpusta v EU. Organizacije ustvarjajo nove načine dela in zagotavljajo dodatna navodila za osebje pri upravljanju dela in odgovornosti. **Evropska konfederacija za pogojne obsodbe**, ki se sofinancira v okviru programa Evropske komisije za pravosodje, objavlja informacije, ukrepe in protokole o tem, [☞](#) kako službe za pogojni odpust po Evropi obravnavajo izbruh COVID-19.

Opredelili so skupne prakse in pripravili priporočila v zvezi s COVID-19 na področju pogojnega odpusta:

- službe za pogojni odpust po vsej EU upoštevajo nasvete in smernice, ki so jih zagotovili nacionalni organi, da bi obvarovali ne le osebje na področju pogojnega odpusta, temveč tudi širšo skupnost;
- komunikacija med osebjem na področju pogojnega odpusta in drugimi deležniki poteka na daljavo po telefonu, pošti ali videokonferenci. Organizacije za pogojni odpust, ki že imajo digitalno infrastrukturo, so v ugodnejšem položaju;
- srečanja osebja in storilcev kaznivih dejanj namesto v živo potekajo s stiki na daljavo prek elektronske pošte, telefona ali videokonference;
- glavna prednostna naloga organizacij za pogojni odpust v EU je obravnavanje storilcev kaznivih dejanj z visoko stopnjo tveganja. storilci kaznivih dejanj z visoko stopnjo tveganja so opredeljeni in prednostno obravnavani, kar zadeva nadzor in intervencije/zdravljenje, zlasti tisti, ki so v preteklosti izvajali nasilje v družini;
- v večini držav je bilo delo v splošno korist ustavljeno ali odloženo;
- elektronsko spremljanje se nadaljuje kot običajno, medtem ko so fizične seje nadomestili telefonski klici ali druga spletna orodja;
- ob tem, da se pogojno odpusti več oseb, je treba paziti, da nikakor ne pride do prekoračenja zmogljivosti sistema pogojnega odpusta in neodgovornega pritiska na število obravnavanih primerov na posameznega uradnika. Alternativne kazni morajo biti smiselne in pravilno uporabljene, da se prepreči množični nadzor;
- glede na to, da se sodne obravnave prelagajo, se pričakuje, da se bo po pandemiji COVID-19 povečal pritisk na sestavljanje in vročanje poročil pred izrekom kazni, kar bo neposredno vplivalo na vsakodnevno delo osebja na področju pogojnih odpustov;
- vse organizacije za pogojni odpust v EU so zaskrbljene in pozivajo k posvečanju pozornosti najverjetnejšemu porastu primerov nasilja v družini.

3. Uporaba digitalnih orodij v sodstvu

Številne države članice so zaradi krize, ki jo je povzročil koronavirus, okrepile uporabo digitalnih orodij v sodstvu.

Spodnja tabela vsebuje informacije o začasnih ukrepih, sprejetih v državah članicah:

Digitalna orodja, ki jih uporablja sodstvo

Stran vzdržuje Evropska komisija. Informacije na teh straneh ne izražajo nujno uradnega stališča Evropske komisije. Komisija ne sprejema nobene odgovornosti v zvezi z informacijami in podatki, vsebovanimi ali navedenimi v tem dokumentu. Pravila glede avtorskih pravic spletnih strani EU so navedena v pravnem obvestilu.

Komisija glede na prihajajoči izstop Združenega kraljestva iz Evropske unije posodablja nekatere vsebine na tem spletišču. Če spletna stran vključuje vsebino, ki še ne odraža izstopa Združenega kraljestva, je nenamerna in jo bomo ustrezno odpravili.

Zadnja posodobitev: 19/06/2020